Sensorveiledning SOS4001 eksamen vår 2026

1) Generisk veiledning

Prøven består av en kortsvarsoppgave og en langsvarsoppgave. I kortsvarsoppgaven skal tre spørsmål (ut av fire formulerte) løses, i langsvarsoppgaven 1 (ut av 2 formulerte).

Kortsvarsoppgave
Studenten skal bruke en tredjedel av tiden på tre av fire spørsmål. Spørsmålene omfatter forskjellige deler av pensum. Besvarelsene bedømmes etter følgende kriterier:

- Forståelse: Er studenten i besittelse av den kunnskap som er nødvendig for å kunne besvare oppgaven? Er besvarelsen fyllestgjørende? Det vil si, hvor mange sider eller dimensjoner av spørsmålet blir belyst? Er studenten i stand til å skjelne mellom sentrale og perifere aspekter? Har studenten tilstrekkelig overblikk til å forklare og introdusere kjernebegreper eller prinsipper?
- Stringens og konsistens. I hvor høy grad fremstår besvarelsen logisk? Henger de forskjellige deler av besvarelsen sammen (eller er det gitt en forklaring på hvorfor ikke)? Kan man følge studentens vei igjennom besvarelsen av spørsmålet?
- Presisjon: Er setningene og bruken av begreper presis? Brukes teoretiske begreper korrekt? Dette gjelder både teoriens egne begreper og mer generelle begreper (eksempelvis "forklaring versus forståelse", "holisme versus individualisme"). Forekommer det usikkerhet i bruk av begreper? Forekommer det misforståelser, som kan tyde på mer grunnleggende mangel på forståelse?
- Språk: Er besvarelsen forståelig? Er setningene grammatisk velformede og meningsfulle?

Langsvarsoppgave
Studenten skal her bare besvare ett spørsmål fyllestgjørende. Dette spørsmålet er vanligvis formulert mer åpent enn kortsvarspørsmålene og gir derfor mulighet for mer diskusjon og dybde i besvarelsen. Her gjelder *først og fremst* de samme bedømmelseskriterier som i kortsvarsoppgaven. *Utover* disse legges det *også* vekt på følgende:

1. For å bedømme en teoris sterke og svake sider, skal studenten først gjengi teorien gjennom en lojal skildring av den. Hvis studenten ikke har forstått teorien, er han/hun som regel heller ikke i stand til å formidle/forklare den tilfredsstillende.
2. Diskusjon og refleksjon: Diskusjonen av en teori bør komme etter at man har referert hva teorien omhandler. Her kan studenten vise sitt overblikk. I hvor stor grad er studenten i stand til å holde forskjellige deler av teorien, eller forskjellige begreper, fra hverandre og anskueliggjøre hvordan de avhenger av/forutsetter hverandre? I hvor stor grad er studenten i stand til å skille den beskrevne teori fra andre teorier. Rotes begreper sammen?
3. Diskusjon og kritikk skal ikke bare vise overblikk, men også være balansert og reflekterende. Vet studenten hva han/hun "gjør"? Kjenner han/hun til vanlige kritikkpunkter mot den beskrevne teori/teoretiker? Og kanskje enda viktigere - hva den beskrevne teori/teoretiker vil svare? Kjenner studenten evt. til vanlige posisjoner i de teoretiske/kritiske diskusjoner knyttet til feltet?
4. Hvor refleksiv er diskusjonen? Er studenten i stand til å eksplisittere eget ståsted (etter devisen: "Fra et "aktør-sentrert" eller "metodisk individualistisk" perspektiv ville man typisk hevde at …. ")
5. Er studenten i stand til å bruke teorien? Bruker studenten eksempler? Hvor velvalgte er disse eksemplene? Viser de forståelse for teoriens styrker eller svakheter?
6. Selvstendighet og originalitet: Kommer studenten med selvstendige betraktninger? Nye kritikkpunkter, eller nye sider av den teori/teoretiker som diskutertes i besvarelsen?

2) Spesifikk veiledning Vår 26

Kortsvar:

Velg 3 av de følgende 4 kortsvarsoppgavene

1) Forklar hva Robert Merton mener med teorier av middels omfang.
En middels besvarelse vil kort skissere Parsons' struktur-funksjonalistiske teori og Grand theory begrepet og forklare Mertons kritikk av dette. Ekstra poeng kan gis for en detaljert redegjørelse, hvor man f eks nevner at Merton var opptatt av at en god teori bør gi muligheter for utvikling av hypoteser/teori-testing, og generelt ha en mer empirisk tilnærming. Det er også relevant med en kort drøfting av struktur-funksjonalismens manglende handlingsteori, og/eller en kort drøfting av kritikk av funksjonelle forklaringer i samfunnsvitenskapen. Det vil også vektes positivt hvis besvarelsen kan angi ytterligere (positive) aspekter av Mertons ide om teorier av middels omfang/"theories of middle range" og gjerne også trekke frem de eksempler han gir (preferanse-teori, sosial mobilitet, relativ deprivasjon).

2) Gjør rede for vesentlige aspekter av Herbert Blumers idé om symbolsk interaksjonisme
En middels besvarelse vil gjøre rede for basale trekk ved Blumers prosjekt. Den vil inndra Blumers begrep om interaksjon som betingelse for en utvikling av "selvet" og/eller av individualitet og kort kontrastere Blumer med standard individualistiske eller holistiske forståelser (En ekstra bra oppgave vil dessuten her inndra sondringen mellom det ontogenetiske og det fylogenetiske nivå). Den middels oppgave vil også nevne Blumers viktigste inspirasjonskilde: George Herbert Mead. En middels besvarelse vil berøre i hvert fall noen av Blumers distinksjoner mellom gjestikk/symbol, kultur/natur, mening/instinkt og/eller hans kritikk av Parsons og av behaviorismen, hans ideer om rolle-overtagelse osv. Presisjon i introduksjonen av disse begrepene vil vekte ytterligere.

3) Forklar hva Bruno Latour mener med «radikal empirisme»
En middel besvarelse vil gjøre rede for basale trekk ved Latours prosjekt og dets empiristiske karakter. Den vil inndra Latours tanker om ikke humane-aktører og også tangere kritikken av den tradisjonelle sosiologi. En mere detaljert redegjørelse for prosjektet, en mere nyansert forståelse av Latours anti-reduksjonisme vil bidra ytterligere til en bra karakter. Inndragelse av Latours handlingsbegrep, hans relasjonisme som en empirisk strategi vil vekte ytterligere.

4) Forklar Moss Kanters begrep om «tokens».
Begrepet 'tokens' er strukturelt definert. Og viser hvordan aktører har ulike muligheter avhengig av gruppestruktur. En middels redegjørelse angir basale trekk ved token-dynamikken. Det skal her vektes hvor mye studenten er i stand til å se token-problematikken som en sosial "mekanisme" på gruppenivå. Det gir ekstra uttelling for å trekke frem Kanters analytiske begreper knyttet til synlighet, polarisering og attribuering av stereotypiske egenskaper. Man kan også trekke inn ulike strategier for å håndtere synlighet, polarisering og stereotypier, og kan gjerne nevne Kanters – eller egne - eksempler. Ekstra uttelling for en kort drøfting av aktør-struktur begrepene. Også ekstra uttelling for drøfting av hvorvidt dette begrepet har generell karakter som kan løsrives fra den konkrete kjønnsproblematikk. Det vil også gi poeng å nevne Simmel som en forløper for slike analyser av gruppe-sammensetninger.

Langsvar
Velg en av de to langsvarsoppgavene

ENTEN:

Forklar og diskuter Webers begrep om handling og dets betydning for hans «forstående sosiologi». Reflekter over Webers sondring mellom handling og adferd. Sammenlign eventuelt Webers ideer om handling med andre sosiologers. Bruk gjerne eksempler.

En middels besvarelse vil typisk gjøre rede for og eksemplifisere Webers fire "idealtyper" for handling og forskjellene imellom dem. Den vil gjøre rede for Webers ide om subjektiv mening og kausal motivasjon og gjerne inndra Webers begrep om "forklarende forståelse".

Den middels besvarelse vill videre beskrive Webers forskjell på handling og adferd, og evt. nevne forskjellige former for adferd med sine mulige karakteristika (fravær av subjektiv mening/instinktstyrt/under- eller ubevist). Den vil også nevne forskjellen på sosial handling og sosiale relasjoner (samhandling). Den vil evt. eksemplifisere med former for handling/adferd som er med/uten subjektiv mening, og som vil foregå alene eller sammen med andre. Her er der bra muligheter for en diskusjon av de valgte eksempler.

Det vil vekte ytterlige å inndra Webers bruk av idealtypebegrepet (i relasjon til hans handlingsteori) og hans preferanse for "mål-mittel-rasjonell" handling som det paradigmatiske (og mest "forståelige") uttrykk for handling. En ekstra bra besvarelse kan også diskutere, hvordan Webers tanker er strukturert av motsetningen mellom kultur og natur. Den kan kritisere Webers forståelse av handling på basis av handlingsforståelser som betoner kropp og kreativitet positivt (og er kritiske til Webers preferanse for det målrasjonelle paradigmet), eller den kan diskutere ambivalensen mellom Webers handlingsteori (med dens prioritering av instrumentell rasjonalitet) og hans kritiske blikket på det moderne vestlige samfunnet med sitt "rasjonelle jernburet" og sin vitenskapelige "avsjeling" av naturen.

Studenten vil kunne sammenligne Webers handlingsteori med mere strukturelle forståelser at finne hos Durkheim eller Parsons, dra paralleller til andre individualistiske modeller (Coleman eller Boudon), eller se på vesentlige forskjeller i forhold til interaksjonistiske forståelser hos Blumer og/eller Latour.

ELLER:

Skisser James Colemans mikro-makro-modell. Drøft deretter hvilke sosiale mekanismer som kan bidra til økt forståelse av forholdet mellom de to analysenivåene. Trekk gjerne inn et eller flere eksempler.

Besvarelsen bør først inneholde en gjennomgang av denne modellen, gjerne med figur. Mikro- og makro-nivå må defineres, og modellen kan gjerne knyttes til en kort kommentar om betydningen av å 'gå ned' på et lavere analysenivå når man skal forklare makro-fenomen.

Deretter må det legges inn en drøfting av de tre sosiale mekanismene i modellen. En middels besvarelse vil først redegjøre for hvordan begrepet 'sosiale mekanismer' kan defineres, og deretter drøfte hvilke sosiale mekanismer som er relatert til mikro-makro-modellen til Coleman. En god besvarelse gjengir hva disse tre mekanismene vanligvis benevnes, situasjonelle mekanismer, handlings-genererende mekanismer, og transformative mekanismer (evt gjengi dette på engelsk), og drøfter hva disse mekanismene kan innebære. F eks hvordan strukturelle føringer kan gi aktører ulike valgmuligheter (fra makro 1 til mikro 1), hvordan aktører handler og samhandler på mikro-nivå (mikro1-mikro2), og hvordan dette kan frembringe nye mønstre på makronivå (mikro2-makro2).

Det er også relevant å trekke inn en kort drøfting av metodologisk individualisme, og drøfte dette i sammenheng med koplingen mellom struktur og aktør.

Ekstra poeng for referanse til skillet mellom beskrivelse /deskripsjon av sosiale fenomen og forklaring av sosiale fenomen. Colemans modell er laget for å forklare sosiale fenomen, og modellen er basert på at man har kartlagt sosiale mønstre på over-individuelt nivå, f.eks. samfunns- eller organisasjonsnivå, og bruker dette som utgangspunkt for drøfting av sosiale mekanismer som kan ha frembrakt disse mønstrene. Det vil vekte ytterligere om besvarelsen også inneholder en teoretisk diskusjon av hvordan sosiale mekanismer kan skape, gjenskape og endre sosiale mønstre. En diskusjon av betydningen av handlingsteori er også relevant, men bør knyttes tydelig til de sosiale mekanismene for å gi ekstra uttelling. Presisjon i begrepsbruk er viktig, og det er også positivt om det nevnes et eksempel på bruk av denne modellen i samfunnsfagene.

Note!

Bemerk at det er innført en maksimumsgrense på antall ord på 3000 ord. Korte og presise besvarelser som snarere kommer i dybden enn i bredden bør vektes forholdsvis høyt. Det bør være mulig å få en toppkarakter ved å svare fyllestgjørende på spørsmålet og ved virkelig å gå dybden med presis introduksjon og analyse av de teorier/begreper som den givne teoretiker setter i spill.

På den annen side bør syntesetenkning og selvstendig perspektivering også vektes. Det er de studerende vant til på langsvarsoppgaver. Det avgjørende er her om sådanne synteser egentlig er informative og om de bidrar til å nyansere besvarelsen av spørsmålet. Det bør ikke gis ytterligere poeng for inndragelse av stoff som ikke medvirker til å besvare spørsmålet, som digresserer, eller hvor den teoretiker besvarelsen egentlig *burde handle om,* behandles overfladisk.